Turkish Studies *Educational Sciences*

Volume 14 Issue 5, 2019, p. 2693-2708

DOI: 10.29228/TurkishStudies.25898

ISSN: 2667-5609

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info / Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş:* 30.07.2019

✓ *Accepted/Kabul:* 15.10.2019

✍ *Report Dates/Rapor Tarihleri:* Referee 1 (24.09.2019)-Referee 2 (25.09.2019)

This article was checked by iThenticate.

ÖZEL YETENEKLİLERE YÖNELİK “FELSEFEYE YOLCULUK” ETKİNLİĞİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA*

*Şener ŞENTÜRK** - İdil KEFELİ****

ÖZ

Felsefe, temeli sorgulama, merak etme ve bilmeye dayanan düşünme becerisidir. İnsanda, doğuştan var olan bu özellikler, özel yetenekli çocuklarda daha da gelişmiştir. Özel yeteneklilerin, bir şeyler hakkında yoğun bilgi edinme istekleri, sürekli soru sorma eğilimleri göz önüne alındığında felsefeyle iç içe oldukları görülmektedir. Ancak bu düşünce yapısı akran, öğretmen ya da anne baba tutumları nedeniyle baskılanabilmektedir. Bu becerileri ortaya çıkarmak için yapılacak bir etkinliğin özel yetenekli çocukların felsefi düşünme becerilerini ortaya çıkaracağı düşünülmüştür. Bu doğrultuda Bilim ve Sanat Merkezinde öğrenim gören özel yetenekli çocukların merak etme, soru sorma ve bilgiyi kullanma becerilerini geliştirmelerini sağlamak için analogik temelli “Felsefeye Yolculuk” etkinliği hazırlanmıştır. Araştırmanın amacı da bu etkinliğin etkililiğini ortaya koymaktır. Nitel araştırma yönteminin temel alındığı araştırmanın çalışma grubu, amaçlı örnekleme ile belirlenmiştir. Çalışma grubunu, Bilim ve Sanat Merkezinde Bireysel Yeteneklerini Fark Etme Programında öğrenim gören, yaş aralığı 12-15 arasında olan, dördü kız, ikisi erkek altı öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme ve gözlem formları ile elde edilmiştir. Verilerin analizinde betimsel sistematik analiz kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, katılımcıların felsefeyi yaşamın bir parçası olarak gördükleri, merak ve soru sorma özelliklerini yönlendirmede problem yaşadıkları ama bu sorunun eğitim sonrasında olumlu yönde değişmeye başladığı; İslam filozoflarının Batı filozoflarının görüşleri üzerindeki etkisine ilişkin farkındalıklarının arttığı; felsefi bilgiyi kullanma becerilerinin geliştiği sonucuna ulaşılmıştır.

* Uluslararası Öğrenme, Öğretim ve Eğitim Araştırmaları Kongresinde 2018 özet bildiri olarak sunulmuştur.

** Dr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, E-posta: egitimhekimi@gmail.com

*** Uzman, MEB Bilim Sanat Merkezi, E-posta: i_kefeli55@hotmail.com

Anahtar Kelimeler: Felsefe, Özel yetenekli, Şüphe krizi, Program.

“A JOURNEY INTO THE PHILOSOPHY” AS A QUALITATIVE RESEARCH ON GIFTED STUDENTS

ABSTRACT

Philosophical thinking is the ability of thinking based on questioning, curiosity and knowing. These characteristics, which are inherent in humans, are further developed in children with special abilities. Considering the curiosity of special talents to obtain intense information about something and their tendency to ask questions, it is seen that they are intertwined with philosophy. However, this thinking structure might be suppressed due to the attitudes of peers, teachers or parents. It is thought that an activity to reveal these skills will also reveal philosophical thinking skills of specially gifted children. In this direction, an analogy-based A “A Journey Into The Philosophy” activity was prepared to enable special gifted children studying at the Science and Arts Center to develop their curiosity by asking questions and using their knowledge. The aim of the study is to reveal the effectiveness of this activity. Qualitative research method was used through method purposeful sampling. The study group consisted of six students, four girls and two boys, aged 12-15 years, studying at the Center for Science and Arts in the Recognition of Individual Capabilities Program. Data were obtained through semi-structured interview and observation forms. Descriptive systematic analysis was used for data analysis. As a result of the research, it was observed that the participants perceived philosophy as a part of life but they had problems in directing their curiosity and asking questions, but this problem started to change positively after the training program and their awareness levels regarding the influence of Islamic philosophers on Western philosophers has increased; it is concluded that the skills of using philosophical reasoning are improved

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction

From ancient times to space researches, the knowledge produced so far belongs to the common endeavor of humanity. The most important contributions in these works belongs to the individuals with special talents (gifted individuals) who are regarded as the ground source of humanity. According to the American National Association of Gifted Children (NAGC, 2006), a gifted individual is defined as a person who has a high level of performance in one or more areas, or has the potential to do so. Gifted individuals in Turkey are referred as the ones who are at a high level in terms of intelligence, creativity, art capacity or private academic areas according to their peers determined by the experts and individuals in need of special education as explained in the form of (MEB, 2007). When the general characteristics of special talents are examined, it is seen that skills such as excessive curiosity, wide imagination, sharp observation skills, reasoning skills, critical thinking

skills come to the forefront. When these skills are examined, it is seen that the essence of philosophy also overlaps with questioning, wondering, learning-knowing. Therefore, these innate skills of special talents need to be discovered, supported or developed through additional activities. For this reason, it has been prepared with the “A Journey Into The Philosophy” activity in order to enable special talented children studying at the Science and Art Center (BILSEM) to develop their curiosity, asking questions and using their knowledge. The activity is based on an analogical approach to the link between Ghazali's “crisis of doubt” and Descartes's “crisis of doubt; The aim of the course is to improve students' curiosity and questioning skills, to enable them to question contemporary philosophy and to raise awareness about Islamic philosophy which has an important role in Western philosophy. In this direction, the findings of “A Journey Into The Philosophy” activity which was developed for special gifted children were tried to be revealed.

Method

Qualitative research design was used in the study. The study group consisted of six students (four of them are males and two of them are females) aged 12-15 years studying at the Center for Science and Arts at the Center for Recognition of Individual Talents (ETF). The study group was determined by purposeful sampling method.

The data were obtained by observation form (GF) and semi-structured interview form (YYGF) developed by the researchers. While preparing observation and interview forms, firstly, draft questionnaires were created for the purpose of research. The expert opinions and the forms obtained after the pilot phase were completed separately for each student in each activity. In order to increase the reliability and validity of the study, observation and interview data were used together and descriptions were included.

The data were obtained during “A Journey Into The Philosophy” activity, which was planned as five weeks and 10 sessions. The event is organized in 2 sessions of 40 minutes for each week. The activities are based on;

- Arousing the innate curiosity and questioning characteristics of the philosophy that are at the core of the philosophy,
- Connecting the relationship between Islam and Western philosophers by “doubting“, which is the basis of philosophy.
- Aiming to support the connection of philosophical thought with the present day.

Descriptive and systematic analysis, one of the qualitative research methods, was used in the analysis of the data obtained from the study group.

Findings

All of the students (6) stated that thanks to the activity, they realized that philosophy was the essence of life and the essence of humanity. Regarding the issue, K1 (YYGF): “I was always curious and always expressed it. So many times my friends laughed me; my teachers were silenced. But I realized that I took the first step to make

philosophy. I must not lose my own philosophical essence". In the first sessions of the event, it was observed that they generally hesitated to ask questions or made fun of each other's ideas, but in the following sessions these situations disappeared. For example, K4 asked K3 in the second session asking "What kind of question is this! Shut up! .. etc " and has developed a negative attitude. K4 voluntarily apologized to her friends at the end of the second session.

All of the students regarding the influence of Islamic philosophers on the West (6) stated that they realized that the Islamic philosophers had influenced the West through the activity. One of the students, K3 (YYGF), said: Islamic Philosophers did not interest me until this time. I had heard their names in some classes, but I preferred to deal with Western scientists and philosophers. In fact, without realizing, I have moved away from my own culture. While K3 (GF) was observed to know the scientists and / or philosophers raised by the West, he was surprised to learn that John Locke learned Arabic in order to read and understand Ibn Sina and islamic philosophers.

All students successfully applied examples of philosophical reasoning in relation to philosophy today. Student K2 (YYGF): I didn't realize that philosophy was so much in life. The development of my philosophical reasoning skills will help me overcome many difficulties in daily life. Through philosophical reasoning, I realized how important "understanding olduğun is. ".

Discussion

As a result, it was seen that the activity of "A Journey Into The Philosophy" which was prepared in order to develop philosophical reasoning skills based on questioning, curiosity and knowing skills of special talented children reached the aim of the study. Through the activities, special gifted children were able to establish the relationship between philosophy and life, and also recognized the importance of the ability to use knowledge rather than just reasoning "theoretically.

Keywords: Philosophy, Gifted, Crisis of doubt, Curriculum

Giriş

Dünyanın keşfinden, uzay araştırmalarına; tıp bilimindeki ilerlemeden, mühendislik harikası eserlere kadar mevcut bilgi birikimi insanlığın ortak eseridir. Bu eserlerdeki en önemli pay ise, yer üstü zenginlik kaynağı olarak ifade ettiğimiz özel yetenekli (üstün zekâlı) bireylere aittir. Amerikan Ulusal Üstün Yetenekli Çocuklar Birliği'ne (NAGC, 2006) göre özel yetenekli birey, "bir veya daha fazla alanda üst düzeyde performans sergileyen veya bu performansı sergileme potansiyeli olan kişi" olarak tanımlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı özel yetenekli bireyi; zekâ, yaratıcılık, sanat kapasitesi veya özel akademik alanlarda yaşlıtlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği uzmanlar tarafından belirlenen ve bu alanlarda özel eğitime gereksinim duyan bireyler, şeklinde açıklamaktadır (MEB, 2007).

Şekil1:Renzulli'nin Özel Yetenek Tanımı

Renzulli (1986) ise özel yetenekliliği; genel yetenek, motivasyon ve yaratıcılık özelliğinin bir bileşkesi olarak ele almaktadır. Ona göre, özel yetenekli birey, birbiriyle etkileşen üç özellik kümesine sahiptir. Bunlar; genel ve özel yetenek düzeyi, yaratıcılık ve motivasyon kümeleridir. Genel yüksek yetenekler, sözcük akıcılığı, sözel ve sayısal muhakeme, soyut düşünebilme, bilgilerin hızlı, sağlıklı ve seçici olarak anımsanmasıdır. Özel yetenekler ise; resim, dans, müzik, tiyatro gibi, sanat ve matematik, fen, kimya gibi teknik alanlardaki yeteneklerdir. Özellik kümelerinden ikincisi olan yaratıcılık, yeni düşünceler oluşturmayı ve bunları yeni problemlerin çözümünde kullanabilmeyi içermektedir. Motivasyon ise, üstün iş, görev yüklenme yeteneğidir. Yaratıcılık ve motivasyon kümelerindeki özellikler değişkendir ve uygun eğitimle geliştirilebilir, oysa normalin üstündeki yetenek kümesi kalıcıdır. Bireyin özel olarak nitelendirilmesi için doğuştan getirdiği yeteneklerin yanında uygun eğitim, çevre ve kişilik öğelerine de ihtiyaç vardır (Köksal, 2007). Yapılan tanımlamalara bakıldığında, özel yetenekli olmanın tek başına ve soyut bir kavram ve diğer faktörlerden arınmış bir özellik olmadığı, doğuştan getirilen ve daha sonra geliştirilmeye açık birçok özelliğin bileşkesi olduğu görülmektedir. Bu bileşenlerin temelinde öncelikle doğuştan gelen bir yetenek, sonrasında uygun eğitim şartları ve motivasyon gerekmektedir.

Türkiye’de Özel Yetenekli Çocukların Eğitimi

Toplumdan topluma farklılık gösterse de belirli bir orana sahip olan, seçkin ve stratejik bir kıymet ifade eden özel yetenekli bireylerin sağlıklı bir şekilde eğitimi, bireyin kedis mensubu olduğu ülke ve insanlık adına yararlar sağlayacağı tartışmasız bir gerçektir. Özel yetenekli bireylerin gereğinde ve zamanında teşhis edilememek, ihtiyaçlarına uygun eğitim alamamak gibi nedenler yüzünden yetenek yığını içinde kaybolması her toplum için telafisi mümkün olmayan bir eksiklik (Levent, 2011). Daha da ötesi, bu potansiyelin değerlendirilememesi halinde bireylerde oluşacak psikolojik bozukluklar, kişilik bozuklukları birey ve toplum için ciddi sorunlara neden olabilmektedir (Bilgili, 2000). Geçmişten günümüze toplumların yüzyıllara yayılan gelişimi incelendiğinde, onlara yön verenlerin, hatta çağları açıp kapayanların “pasif çoğunluk” değil; “aktif azınlık” denilen ve liderlik, üretkenlik ve verimlilik gibi özelliklere sahip “üstün veya özel yetenekli kişiler” olduğu görülmektedir (Enç, 2005). Bu yüzden özel yetenekli çocukların eğitimi ayrı bir önem taşımaktadır.

Yirminci yüzyılın ilk yarısından itibaren ülkeler üstünlüklerini kanıtlamanın bir yolu olarak spor/sanat ile fen ve matematik alanlarında özel yetenekli bireylerin eğitimine hız vermeye başlamış, bu bireylerin yeteneklerini sergilemelerini sağlamışlardır. Günümüzde, Türkiye de dahil olmak üzere pek çok ülkenin kalkınma hedefleri arasında, özel yetenekli bireylerin kendi ilgi alanlarını, yeteneklerini, yaratıcılıklarını geliştirmelerine yönelik fırsatları artırmak, ülkelerine ve dünyaya yararlı birer vatandaş olmalarını sağlamak yer almaktadır (MEB, 2013).

Türkiye de özel yetenekli çocuklara eğitim veren en önemli kurumlardan birisi Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı Bilim ve Sanat Merkezleridir (BİLSEM). BİLSEM’ler; okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki öğrencilerin,

üstün veya özel yeteneklerini geliştirerek bilimsel düşünmeye ve davranışlarla estetik değerleri birleştiren, üretken, problem çözen bireyler haline gelmelerini, onlara gerçek yaşamda öğrenme fırsatları ve özel eğitim aktiviteleri yoluyla sağlayan bir eğitim kurumudur (Erdem, 2013). BİLSEM’ler de, genel eğitimdeki müfredattan ve belirlenen hedeflerden farklılık gösteren bir eğitim-öğretim süreci mevcuttur. Örgün eğitimde özel yetenekli öğrencilerin toplumla bütünleşmesi sağlanırken, BİLSEM’ler aracılığıyla da yeteneklerini fark etmeleri ve bu yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik eğitim almaları sağlanmaktadır (Kefeli, 2019). Öğrenme faaliyetlerinin düzenlenmesi, BİLSEM öğrenme modelinin boyutlarını oluşturan beş farklı amacın yerine getirilmesine hizmet etmektedir. Bunlar bireysel, grup, proje, bilim sanat ve iş, eğitim boyutudur. Bilim ve sanat merkezlerinin eğitim boyutu, geniş kapsamlı düzenleme faaliyetleri de içinde olmak üzere birçok çalışmayı öğrencilere bırakmaktadır. Konu/proje seçimlerinde ve takip edilecek süreç/işlem basamaklarında farklılaşmalara gidilmektedir. Öğretimin zenginleştirilmesi belli bilgi ve becerilerin öğretilmesi, liderlik fırsatları, yaratıcılık için ortam yaratılması, işbirliği içine yönelme ve de en son ama en önemsiz olmayan ne yapıldığına nasıl yapıldığına ve sonuçta ortaya çıkan çıktıya değer vermeye yönelik tavrın gelişmesi yolu ile sağlanmaktadır (Şahin, 2014).

Özel yeteneklilerin uygarlığa olan katkıları ve nüfus içerisindeki oranın düşüklüğü göz önünde bulundurulduğunda az sayıdaki özel yeteneğini, doğuştan getirdikleri yeteneklerini en üst seviyede kullanmalarına yardımcı olabilmek için onların soran, sorgulayan, araştıran, eleştirel düşünebilen fertler olarak yetiştirilmelerini sağlamak gerekmektedir.

Bu doğrultuda felsefi düşünme becerilerinin gelişimi son derece önemli rol oynamaktadır. Çünkü felsefenin temelinde sorgulama, merak etme vardır. Bu Platon da “şaşırmak” olarak karşılık bulur. Aristoteles ise hocasını destekler nitelikte, “Zira insanlar, hayret etmek içinden geçerek hem şimdi, hem de ilk olarak felsefenin egemen başlangıcına vardılar.” (dia gar to thaumezein hoi anthropoi katnun kai proton erxsanto philosophein) düşüncesi ile felsefenin etki alanına değinir. Aristoteles merak etme ve bilmeyi birleştirerek “Metafizik” adlı eserinde “İnsan doğal olarak bilmek ister.” düşüncesine vurgu yapmaktadır. Böylece “bilme” ile merak etmeyi ilişkilendirmiş olur. O halde felsefenin temelinde yer alan insanlık kadar eski olan üç duygu; merak etme, soru sorma ve bilmedir (Vansieleghem, 2005). Görüldüğü gibi felsefi etkinliğin mihenk taşları olan özellikler aynı zamanda özel yeteneklilerin doğuştan sahip olduğu yeterliliklerine ek olarak geliştirilmesi gereken özellikleri temele almaktadır. Özel yetenekli birey felsefi etkinlik sayesinde aslında doğasında zaten var olduğu düşünülen merak etme, soru sorma ve bilme özelliklerini eleştirel düşünme, bilgiyi kullanabilme ve sorgulama sayesinde geliştirebilecektir. Geliştirilmeyen, kullanılmayan özellikler ise zamanla kaybolacaktır. Mathews’un (2000) da belirttiği gibi; çocuk, okul sürecinde işine yarar sorgulamaları öğrenir; çünkü uyum süreci ve yaşam şartları bunu gerektirir. Bu uyum sürecinde kaybedilen sorgulama özelliğine bağlı olarak, çocuk bir süre sonra kendi özüne ters düşmeye başlamaktadır. Çünkü doğuştan sahip olduğu merak ve soru sorma özelliklerini kaybetmektedir. Kendi özüne ters düşen insan, doğal olarak felsefeden de uzaklaşmaya başlamaktadır (Kefeli, 2008). Özel yeteneklilerin gelecekte fark yaratabilecek potansiyele sahip insanlar olabileceği düşüncesinden yola çıkarak örgün eğitimde zamanla kaybedileceği öngörülen doğuştan sahip oldukları merak ve soru sorma özelliklerinin onlar için yapılandırılmış felsefe temelli etkinliklerle desteklenmesi daha da önem kazanmaktadır.

Bu doğrultuda hazırlanan “Felsefeye Yolculuk” etkinliği ile BİLSEM de öğrenim gören özel yetenekli çocukların merak etme, soru sorma ve bilgiyi kullanma becerilerini geliştirmelerini sağlamak için Gazali’nin “şüphe krizi” ile 17. Yüzyılda Descartes’in “şüphe krizi” arasındaki bağa ilişkin analogik temelli bir etkinlik düzenlenmiştir. Etkinliğin temel amacı, öğrencilerin merak etme ve soru sorma becerilerini geliştirmek, günümüz felsefesine ilişkin sorgulama yapmalarını sağlamak ve Batı felsefesinde önemli bir rolü olan İslam felsefesine ilişkin farkındalık oluşturmaktır. Bu doğrultuda araştırmada, özel yetenekli çocuklar için geliştirilmiş olan “Felsefeye Yolculuk” etkinliğine ilişkin bulgular ortaya konmaya çalışılmıştır.

Yöntem

Araştırma Deseni

Nitel araştırma desenin kullanıldığı çalışma, bir etkinliğin sonucuna ilişkin durumun ortaya konması bakımından betimsel, etkinliğin sonuç üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi bakımından müdahaleli araştırma olarak değerlendirilebilir.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu 2018-2019 eğitim öğretim yılında, Bilim ve Sanat Merkezinde Bireysel Yeteneklerini Fark Etme Programında (BYF) öğrenim gören, yaş aralığı 12-15 arasında olan, dördü kız, ikisi erkek altı öğrenci oluşturmuştur. Çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. BYF programında disiplinler arası ilişkiler dikkate alınarak proje üretim çalışmaları devam ettirilir ve projeler destek eğitimi programına göre daha kapsamlı hazırlanır (MEB, 2015).

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen gözlem formu (GF) ve yarı yapılandırılmış görüşme formu (YYGF) ile elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış gözlem formu araştırmacıya ilk elden veriye ulaşma olanağı sunması ve mevcut durumu ayrıntılı olarak tanımlamayı sağlaması bakımından nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan bir tekniktir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Gözlem tekniği, doğal olarak herhangi bir canlının ya da durumun incelenmesini ortaya koyduğu için araştırılan kişinin/ortamın doğallığını yansıtmaktadır. Bu durum da araştırmanın geçerli verilere ulaşması yolunda önemli katkılar sağlamaktadır. Gözlem sayesinde kişinin dışsal davranışları ile birebir görüşmelerden elde edilen kişinin duygu ve düşüncelerinin çapraz kontrolleri yapılabilmektedir (Patton, 2014). Gözlem formu oluşturulurken, öncelikle araştırma amacı doğrultusunda taslak soru formları oluşturulmuştur. Uzman görüşleri (1 eğitim programcısı, 1 felsefe ve 1 özel eğitim öğretmeni) ve pilot uygulamanın ardından elde edilen form gözlem için kullanılmıştır. Çalışmanın güvenilirliğini artırmak için hangi soruların sorulacağı, sürecin nasıl devam edeceği önceden belirlenmiş “gözlem formu” gözlem öncesinde düzenlenmiştir. Yapılandırılmış form, her etkinlikte araştırmacılar tarafından (2 kişi) her öğrenci için ayrı ayrı doldurulmuştur. Gözlem formunda öğrencilerin “Felsefi Akıl Yürütme Becerisi” ve “Psiko-sosyal tutumları” iki ayrı başlık olarak ele alınmıştır. “Felsefi akıl yürütme becerisi” iki temel noktada değerlendirilmiştir. Birincisi; “Soru sorarken temellendirme yapıyor mu?” İkincisi; “Temel akıl yürütme becerilerini (tümevarım, tümdengelim, analogi vb.) kullanabiliyorlar mı? “Psiko sosyal tutumlar” da iki temel noktada değerlendirilmiştir. Birincisi, “Grup arkadaşlarıyla işbirliği yapabiliyor mu?” İkincisi; “Farklı düşüncelere saygılı mı?”

Görüşme ise insanların bakış açılarını, öznel deneyimlerini, duygularını, değerlerini ve algılarını ortaya koymada kullanılan oldukça güçlü bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Yarı yapılandırılmış görüşme formu için önceden araştırmacılar tarafından yarı yapılandırılmış görüşme soruları hazırlanmıştır. Üç uzman görüşü ve üç öğrenci ile yapılan pilot uygulama neticesinde yarı yapılandırılmış form olarak tasarlanmıştır. Görüşme sürecinde, öğrencilere sorulan sorular aynı tarzda ve aynı sırada sorularak görüşmecinin etkisi ve öznel yargılar en aza indirilmeye çalışılmıştır. Kişilerden izin alınarak görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler sırasında kişileri olumsuz etkileyeceği düşünülen dışarıdan gelen ses, bir arkadaşının yanında olması vb. olayların yaşanmaması için özellikle dikkat edilmiştir. Birebir görüşme deşifreleri ve gözlem formları tek tek incelenerek verilere ulaşılmıştır. Çalışmanın güvenilirlik ve geçerliğini arttırmak için elde edilen veriler birlikte kullanılmıştır (Karataş, 2015). Ayrıca geçerliği sağlamak için mevcut durumu açıklarken detaylara, zengin betimlemelere yer verilmiştir (Creswell, 2002).

Verilerin Toplanması

Veriler, beş hafta, 10 oturum şeklinde planlanmış olan “Felsefeye Yolculuk” etkinliği sürecinde elde edilmiştir. Her hafta 40’ar dakikalık 2 oturum halinde düzenlenen etkinlikte;

-Felsefenin temelinde yer alan ve insanın doğuştan sahip olduğu merak ve soru sorma özelliklerinin hatırlatılması,

-İslam ve Batı filozofları arasındaki ilişkinin felsefenin temelinde olan “şüphe” kavramı kullanılarak ele alınması,

-Felsefi düşüncenin günümüzle ilişkilendirilmesini desteklemesi amaçlanmıştır. Etkinliğe ilişkin içerik Tablo 1’de sunulmuştur:

Tablo 1: Felsefeye Yolculuk Etkinlik İçeriği

Oturum	Etkinlik Adı	İçerik	Kazanımlar
1.Oturum	Ayşe Teyzenin Çantası	“Ayşe teyzenin çantası yöntemi, felsefenin özelliklerini hatırlatmak için yapılandırılmıştır (Kefeli, 2011).	Felsefenin temel kavramlarını fark eder.
2.Oturum	Vampir Köylü	“Şüphe” kavramının yaşam içindeki öneminin hatırlanması için «Vampir Köylü» oyunu oynanmıştır. Oyun sonunda Felsefi şüphe (filozofun şüphesi) ve oyunda kullanılan şüphe üzerine beyin fırtınası yapılmıştır.	“Şüphe” kavramının oluşum nedenlerini tahmin eder. “Şüphe” çeşitlerini analiz eder.
3.Oturum	Şüphe mi?	Gazali ve Descartes’ın şüphe krizlerini ifade eden fikirleriyle ilgili etkinlik yapılandırılmıştır. Etkinlik yapılandırılırken filozofların orijinal metinlerinin kullanılmasına dikkat edilmiştir. Bir sonraki oturuma katılmadan önce “Exam”(Sınav) filminin seyredilmesi istenmiştir.	İslam felsefesi ve Batı felsefesi arasındaki ilişkiyi analiz eder. Felsefi sorgulama yapar.
4.Oturum	Hangisi Doğru?	Filmde “şüphe” kavramı ile ilgili olan sahneler daha önceden öğretmen tarafından hazırlanmıştır. “Exam” filmindeki şüphe, dedektifin kullandığı şüphe ve filozofun içinde bulunduğu şüpheyi karşılaştırmaları istenmiştir.	Felsefi sorgulama yapar. Felsefi akıl yürütmenin yaşamdaki önemini kavrar.
5.Oturum	Her şey Şüphe İle Başlar!	Gazali ve Descartes’ın şüphe krizlerini ifade eden metinlerle film ilişkilendirilerek yorumlanmıştır.	Felsefi sorgulama yapar.

Felsefeye Yolculuk” etkinliğinin amacına uygun olarak üç ana başlık altında, beş haftalık çerçeve etkinlik programı oluşturulmuştur. Programın amacı göz önünde bulundurularak her etkinlikten sonra çalışma grubuna yarı yapılandırılmış görüşme uygulanmıştır. Çalışma grubundan soruları ayrıntılı bir şekilde cevaplamaları istenmiştir. İzin alınarak görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Çalışma grubuna verecekleri cevapların bir dahaki çalışmalarda yardımcı olacağı ve yapılan çalışmanın tekrar edilmesi durumunda yeniden düzenlenmesi için çok önemli olduğu vurgulanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme kayıtları detaylı bir şekilde deşifre edilmiş ve verilen cevaplar hafta hafta ayrılmıştır. Yazılı metinler tek tek numaralandırılmıştır. Ardından beş haftalık programın değerlendirmeleri ve gözlem notları “Felsefenin temelinde yer alan ve insanın doğuştan sahip olduğu merak ve soru sorma özelliklerinin hatırlatılması”; “İslam ve Batı filozofları arasındaki ilişkinin felsefenin temelinde olan “şüphe” kavramı kullanılarak ele alınması”; “Felsefi düşüncenin günümüzle ilişkilendirilmesi” amaçları düşünülerek benzer olanlar bir araya getirilmiştir. Bunlara bağlı olarak

oluşturulmuş olan temalar, tekrarlanma sıklığı göz önüne alınarak tablo haline getirilmiştir. Bu temalar çerçevesinde elde edilen veriler seçilmiş ve tanımlanmıştır. Yapılan okumalar sonunda her haftaya ait olan değerlendirmeler anlamlı ve mantıklı bir biçimde ilgili temanın altına yerleştirilmiştir. Doğrudan alıntılarla desteklenen bulgular açıklanmış, anlamlandırılmış, bulgular arasındaki ilişkilendirmeler yapılmaya çalışılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler oturum sonlarında araştırmacılar tarafından birebir uygulanmış gözlem formları ile birlikte, araştırmacılar tarafından önceden oluşturulmuş başlıklara göre değerlendirilmiştir. Araştırmanın iç güvenilirliğini artırmak için bulgulara doğrudan yer verilirken dış güvenilirlik için araştırmanın kavramsal çerçevesi, analiz yöntemleri ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışma grubunun yarı yapılandırılmış görüşme sonunda deşifre edilerek elde edilen yazılı açıklamaların analizinde, nitel araştırma yöntemlerinden betimsel ve sistematik analiz kullanılmıştır. Betimsel sistematik veri analizinde, elde edilen veriler belirlenen temalara göre sistematik ve açık bir biçimde betimlenir, bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Betimsel analizin yapılabilmesi için bir çerçeve oluşturulması, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve bulguların yorumlanması gerekmektedir (Altunışık ve ark, 2010). Bu doğrultuda her hafta belirli bir çerçeve doğrultusunda yapılan değerlendirmeler tek tek detaylı bir şekilde okunmuş ve numaralandırılmıştır. Gözlem formları da dikkate alınarak benzer olanlar bir araya getirilerek tematik çerçeveler belirlenmiş ve son olarak elde edilen bulgular belirli kavramlar ve temalar doğrultusunda yorumlanmıştır.

Bulgular

Araştırmada veriler; “Felsefenin yaşamın özü olması”(merak ve soru sorma), “İslam filozoflarının Batı’yı etkisi”, “Felsefenin günümüzle ilişkilendirmesi” temaları altında ele alınmış, görüşme ve gözlem sonuçları birlikte yorumlanarak aşağıda sunulmuştur.

Tablo 2: Felsefenin Yaşamın Özü Olması

Davranış Şekilleri	f
Çocukluğumdan beri “merak” ediyorum.	6
Felsefe yapmak zevkliymiş.	4
Çocuk eşittir filozof	5

Öğrencilerin tamamı (6) etkinlik sonrasında yapılan yarı yapılandırılmış görüşme formları (YYGF), etkinlik sayesinde **felsefenin, yaşamın hatta insanın özünde olduğunu** fark ettiklerini dile getirmiştir. Öğrencilerin görüşlerini yansıtan örneklerden bazıları aşağıda sunulmuştur:

K1(YYGF): Ben hep merak ettim hep de bunu dışa vurdum yani soru sordum. Bu yüzden birçok kere arkadaşlarım güldü; öğretmenlerim ise susturdu. Fakat fark ettim ki felsefe yapmak için ilk adımı atmışım. Kendi özümdeki özelliği kaybetmemeliyim.

K4(YYGF): Etkinlik boyunca aklıma gelen şeyleri sordum. Öğretmen susturmadı. Sadece temellendirelim; bu düşünceye nasıl ulaştın? Gibi geri dönüşler yaptı. İlk defa “beynim yandı”. Cümlelerimi daha dikkatli kurdum. Düşündüğümü mantıksal çerçevede sorabildim. Benim kendimi önemli hissedebileceğim bir alan var...

K6(YYGF): Felsefe beni güçlü kılıyor! Okulda soru sormamı engelliyorlar. Fakat onlar engellese de ben içimden hep sormaya devam ediyorum. Öğrendim ki soru sormak ve merak etmek benim özümdeymiş. Çok mutlu oldum. Ben filozof kalacağım.

Etkinlikler sürecinde genel olarak işlenen, felsefenin hayatın kendisi olduğuna ilişkin kanaat oluşturma, soru sorma, merak duygularını tatmin etmeye dönük etkinlikler sırasındaki gözlemler, “Felsefi Akıl Yürütme Becerileri” ve “Psiko-sosyal tutum” başlıkları çerçevesinde tek tek detaylı bir şekilde okunmuştur. Gözlem formları (GF) yarı yapılandırılmış görüşme verilerinin analizinde kullanılan temalar çerçevesinde değerlendirilmiştir. Birinci temayla ilgili olarak (Felsefenin yaşamın özü olması) yapılan gözlemlere ilişkin yorumlar aşağıda sunulmuştur:

K1(GF): *Konuyla ilgili olarak soru sorduğunu ve kimsenin birbirine saygısızlık yapmadığını anladıktan sonra “soru sormaya” başladığı gözlenmiştir. Örneğin K1 “Ayşe Teyzenin Çantası” etkinliğinde, soru sormaktan çekinmiştir. “Soru sorma” ve herkesin düşündüğünü paylaşmasına izin verildiği hatırlatıldıktan sonra etkinliğe daha aktif katılmıştır. Etkinliğin sonunda bilim insanı olmak istediğini ve bunun için felsefi merakının engellenmemiş olmasını önemseydiğini belirtmiştir.*

Arkadaşlarıyla etkinliğin farklı basamaklarında fikir ayrılığına düşmüştür. Kendini savunurken temellendirmeye dikkat ettiği ve özellikle analogik düşünmeyi kullandığı gözlenmiştir. Arkadaşlarının düşüncelerini dikkatlice dinlemiş anlamak için gerekçeli sorular yönelmiştir. Sorular arasında mantıksal ilişki kurduğu görülmüştür.

K4(GF): *K4 grupta uyum kurmakta ilk oturumlarda zorlanmıştır. Çünkü örgün eğitimde soru sorduğu zaman ona güldüklerini hatırlatarak bazı arkadaşlarının sorularıyla dalga geçen ifadeler kullanmıştır. Örneğin K4, ikinci oturumda soru soran K3’e “Ne biçim bir soru bu! Sus artık!..vb” ifadelerle olumsuz bir tavır geliştirmiştir. K4 ikinci oturumun sonunda kendi isteğiyle arkadaşlarından özür dilemiştir. Diğer oturumlarda böyle bir davranış sergilememiştir. K4’ün düşüncelerini açıkça ifade eden ve soru sormaktan çekinmeyen bir öğrenci olduğu gözlenmiştir. Fakat soru sormak istediğinde kendini ifade etmekte zorlandığı görülmüştür. Düşünceler zihninde mantıksal bir zemine oturmadığından konudan konuya atlayarak kafasının karışmasına sebep olduğu gözlenmiştir. Bu yüzden ilk olarak mantıksal bir çerçeve hazırlaması için yönlendirme yapılmıştır. Beş haftanın sonunda felsefi etkinliklerin zihnine çok uygun olduğunu dile getirmiştir.*

K6(GF): *K6 da diğer arkadaşları gibi merak etme ve soru sorma yüzünden örgün eğitimdeki akranları tarafından dalga geçilen bir öğrenci olduğunu dile getirmiştir. BİLSEM’de felsefe dersi aldığı için ona “Filozof” diyerek güldüklerini söylemiştir. Bu yüzden felsefeden uzaklaşma noktasına geldiği gözlenmiştir. Beş haftalık etkinlik boyunca felsefenin özellikleri tartışılırken filozof-felsefeci ve bilim insanı-filozof arasındaki ilişki ele alınırken dikkatle dinlediği görülmüştür. Etkinliğin sonunda filozof olmanın onun için gurur verici olduğunu dile getirmiştir.*

Örgün eğitimdeki akranları K6 çok soru sorduğu için onunla dalga geçiyormuş. Fakat K6 bunun için bir çözüm bulmu. Artık sorularını kendi kendine yöneltiyormuş. Schopenhauer’ın da belirttiği gibi dâhiler monologları tercih eder. Çünkü kimseyle bu kadar iyi diyalog kuramazlar. BİLSEM’de kendilerine benzeyen akranlarıyla yapılan etkinlikte bu düşünceden biraz uzaklaştığı ve sorularını arkadaşlarıyla paylaştığı görülmüştür. Soru sorarken, örneklerle düşüncesini destekleyip derinlemesine açıklamalar yapmayı tercih etmiştir.

Tablo 3: İslam Filozoflarının Batıya Etkisi

Davranış Şekilleri	f
İslam filozofu olduğunu bilmiyordum.	5
İslam filozofları diğerlerini çok etkilemiş.	6
Felsefe her düşüncenin içinde yeşermiş.	4

Öğrencilerde beşi etkinlik sonrasında felsefenin batıya ait olduğunu, islam filozoflarının olduğunu hiç düşünmediklerini, ancak etkinlik sonrasında felsefenin her düşünce yapısının içinde yer

aldığını, islam filozoflarının felsefi düşüncenin gelişimine büyük katkıları olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrencilerin görüşlerini yansıtan örneklerden bazıları aşağıda sunulmuştur:

K2(YYGF): İslam filozoflarıyla ilgili bir etkinlik olacağını duyunca felsefe-din arasındaki (sözde uçurum) geldi aklıma. Açıkçası din ile ilgili olarak zihnimin sorularla dolmasını da istemedim. Bu konuyla ilgili olarak ailemin de tedirgin olacağını biliyordum.

K5(YYGF): Hiç İslam Filozoflarını öğrenmek istemedim. Hatta böyle bir dersin bize ne kazandıracağını bile anlamamıştım. Daha açık ifade edeyim bunun gericilik olduğunu bile düşündüm.

Etkinlik sonrası yapılan görüşme verileri ile gözlem formlarının karşılaştırılması neticesinde ikinci tema ile ilgili olarak aşağıdaki yorumlar yapılmıştır:

K3 (GF): K3'ün etkinlik boyunca yaptığı paylaşımlardan Batı Bilim Tarihini detaylı bir şekilde bildiği gözlenmiştir. Hatta etkinliklerde Gazali ile ilgili bir örnek verildiğinde K3 Einstein veya Tesla'nın yaşam hikayesinden benzer bir anekdot anlatmayı istemiştir. Bu durum kendisine benzeyen akranlarıyla etkinlik yaparken bilgi paylaşımını yapmayı tercih ettiği düşüncesini oluşturmuştur. Fakat İslam Bilim Tarihi veya İslam filozoflarından bahsedildiğinde “Onlar bunları düşünebilmiş mi? Aaaa Gazali “şüphe” mi edebilmiş...” gibi olumsuz ifadeler kullanmıştır. Bu durumdan anlaşılıyor ki, K3 İslam düşüncesi ve filozoflarının Batı'yı etkileyecek kadar gelişmiş düşünsel bir geçmişe sahip olduğunu bilmediği gibi konuyla ilgili önyargıya sahiptir. Etkinlik sonunda K3 Batı'nın yetiştirdiği bilim insanlarını ve /veya filozofları bildiğini fakat İslam filozoflarıyla ilgili detaylı bilgisinin olmadığını fark ettiğini dile getirmiştir. Özellikle John Locke'un İbni Sina'yı okuyup anlayabilmek için Arapça öğrendiğini duymak K3'ü çok şaşırttığı gözlenmiştir. K3'ün kendi kültürüyle tanışmak istediği ve İslam filozoflarına karşı ilgi duymaya başladığı gözlenmiştir.

K3 konuyla ilgili olarak soru sormaktan veya düşündüklerini açıkça söylemeyi tercih etmiştir. Düşündüklerini ifade ederken herhangi bir bilgiye sahip olmadığı için akıl yürütememiş ve olumsuz ifadeler kullanmayı tercih etmiştir. Bu yüzden gerekçelendirerek konuşması için yönlendirmeler yapılmıştır. Özellikle gerekçelendirebilmek için bilgi birikiminin olması gerektiği hatırlatılmıştır. Etkinlik sonunda K3 konuyla ilgili önyargıya sahip olduğunu fark etmediğini hatta önyargılı insanlara çok kızdığını ama kendisinin de bu duruma düştüğünü dile getirmiştir.

K5(GF): K5 BİLSEM'de Felsefe dersini isteyerek seçen öğrencilerden biriydi. Fakat konu İslam felsefesi olunca isteksiz olduğu gözlenmiştir. Hatta ilk oturumda felsefenin özellikleri hatırlatılırken “İslam düşüncesinde felsefenin olamayacağı, dogmatik bilgiyle felsefenin özünün asla birleşmeyeceğini” ifade etmiştir. K3 “ Soru sormak insanın özünde vardır. İslam düşüncesiyle bu nasıl örtüşecek?” sorusunun cevaplandırılmasını istemiştir. Bu durumda etkinliğin beş hafta olduğu ve soruya ilerleyen haftalarda kendisinin cevap verebileceği söylenmiştir. Gazali ile ilgili oturum yapılırken ilk olarak çok tepkili davranmış fakat daha sonra dinlemeyi tercih etmiştir. Etkinlik sonunda K5, kendisini eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmeyi tercih etmiştir. Örneğin, K5 bu zaman kadar İslam düşünce tarihini neden hiç merak etmediğini düşündüğünü ve cevap bulamadığını dile getirmiştir. Bu durum tarafımızdan hatalı tutumunun farkına vardığı şeklinde yorumlanmıştır. K5 de K3 gibi bilmediği alanda soru sorarken bilgiye dayanmadan akıl yürütmekteydi. “O dedi ki... bu dedi ki...” diye başlayan cümleler soruya dönüştüğü için felsefi bir soru ortaya çıkmıyordu. Etkinlik sonunda K5, anlamamanın ve bilmenin soru sormak için ne kadar önemli olduğunu fark ettiğini dile getirmiştir. Bir düşünceye doğru ya da yanlış demeden onu anlamaya çalışmanın çok zor bir tutum olduğunu eklemiştir. Bu tutumu felsefe yaparken geliştirebileceği üzerinde durmuştur.

K2 (GF): K5'in aksine K2 İslam dininin felsefi düşünceye ihtiyacı olmadığını düşünüyordu. Soru sormanın zihnini gereksiz şüpheye götüreceğini ifade etmişti. İlk oturumda felsefenin “sorgulama” özelliğinin İslam diniyle uyuşamayacağını, birçok filozofun ateist olduğunu bu durumda dinin hep eleştirileceğini belirtmiştir. Üçüncü hafta Gazali etkinliği başlayınca din felsefesiyle ilgili bilgisi arttıkça bu düşüncelerinden vazgeçtiği gözlenmiştir. Etkinlikte “şüphe etme” ile ilgili olarak

olumlu tavır takındığı tespit edilmiştir. K2, etkinliğin sonunda felsefi tutumun aslında her şey daha detaylı anlamayı sağladığını söylemiştir. K2 etkinlik boyunca düşüncelerini açıkça ifade etmeyi tercih etmiştir. Özellikle soru sorarken kullandığı bilgileri seçerken tutarlılığa önem vermiştir. Birbirini destekleyen bilgileri soruya dönüştürebilmiştir. Bilgiye sahip olmadığı konularda susmayı ve aktif dinlemeyi tercih etmiştir.

Tablo 4: Felsefenin Günümüzle İlişkilendirilmesi

Davranış Şekilleri	f
Felsefe aslında her yüzyıl varlığını korumuş.	6
Günlük hayatımızdaki sorunları felsefe ile anlamalıyız	6
Felsefi düşünme bilimin temelinde varmış.	6

Öğrencilerin tamamı (6) etkinlik sayesinde felsefenin günümüzle ilişkilendirilmesinde felsefi akıl yürütmenin örneklerini başarıyla uygulamıştır. Bununla ilgili öğrencilerin görüşlerini yansıtan örnekler aşağıdadır;

K2(YYGF): Felsefenin yaşamın bu kadar içinde olduğunu fark etmemiştim. Felsefi akıl yürütme becerimin gelişmesi günlük hayatta birçok sıkıntının üstesinden gelmeye destek olacaktır. Felsefi akıl yürütme sayesinde “anlamanın” ne kadar önemli olduğunu kavradım.

K5(YYGF): Felsefe yapmak Türkiye’de çokta olumlu karşılanmıyor. Hatta “felsefe yapma... vb.” ifadeler boş konuşanlara söyleniyor. Felsefenin bu kadar yaşamın içinde olduğunu fark etmemiştim.

K6(YYGF): İnsanlar farkında olmadan felsefe yapabiliyor. Bir de farkına varsalar... Belki de şu anda yaşanan birçok problem olmayacaktır. Felsefi akıl yürütme hem problem çözümünde hem de yaşamı anlamada insanın çok işine yarıyor.

Görüşme ve gözlem formlarının detaylı bir şekilde okunmasının ardından üçüncü tema ile ilgili olan ifadeler değerlendirilmiştir. Üçüncü tema ile ilgili bulgular aşağıda sunulmuştur:

K2(GF): Yaşamda her şeyin felsefe ile ilgili olduğunu düşünmediğini dile getirmiştir. Özellikle dini konulardan uzak durulmasıyla ilgili hassasiyetini sıklıkla vurgulamıştır. İslam filozoflarından Gazali ile ilgili oturum yapılırken önce çok sessiz kalmış fakat daha sonra etkinliğe aktif katılım sağladığı gözlenmiştir. Felsefe sayesinde Gazali’yi daha iyi anladığını dile getirmiştir. Son oturumda Gazali ve Descartes arasındaki düşünsel ilişki kurulurken çok aktif rol almıştır. Arkadaşlarını yönlendirmiş ve farklı açılardan konuyu ele alabilmiştir. Örneğin K2, her iki filozofun yaşadığı yüzyılın farklı özellikleri olduğunu ve bu yüzden filozofların yaşadıkları dönemle birlikte yorumlanması gerektiğinin altını çizen tek öğrenci olmuştur.

K5(GF): Birinci oturuma başlarken K5 felsefenin çok farklı insanlar tarafından yapılan ve yaşamdan uzak bir etkinlik olduğunu düşündüğünü dile getirmiştir. İlk oturumda “felsefe” ile “su” arasındaki ilişkinin kurulması istendiğinde K5, “felsefe” nin özü gereği insanın doğasında olduğunu, “su” yun da yaşamın devam etmesi bakımından insanın özünde olması gerektiğini belirtmiştir. Bu durum K5’in felsefeyle ilgili düşüncelerinin değiştiğini göstermektedir. Özellikle “Exam” filminin yorumlanmasında “şüphe” nin yaşamın ne kadar içinde olduğunu ve bunun felsefi bir şekilde yapıldığında insana fayda sağladığını belirtmiştir. Etkinliğin sonunda, felsefenin yaşamın özünü anlamak için çok önemli olduğunu dile getirmiştir. K5’in etkinlik boyunca bazı temel düşüncelerinin değiştiği gözlenmiştir. Fakat bu düşünce akıl yürütmelerinde bir çelişki yaratmamıştır. Eski düşüncesinde ısrar etmeyip yeni düşüncesini farklı açılardan yaklaşıp temellendirebilmiştir.

K6(GF): Felsefenin toplumda yanlış anlaşıldığını dile getirmiştir. K6, birinci oturumda felsefenin kendi fildişi kulesinde kalmaması gerektiğini vurgulamıştır. Felsefe yapmanın öğretilmesi gerektiği oysa okullarda hep ezber bilginin verildiğini söylemiştir. Ablasının 11. Sınıflar için felsefe ders kitabına baktığını ve bir sürü adam ve görüşlerinin olduğunu gördüğünü belirtmiştir. Bu durumda felsefenin sadece filozofların düşüncelerinin ezberlendiği bir ders olmaktan öteye geçemediğinin altını çizmiştir. Özellikle “Exam” filmiyle ilgili oturumda çok söz almıştır. Felsefenin yaşamın içinde olduğu ve filozofların düşüncelerinden farklı olarak onun bir akıl yürütme becerisi olduğunu sık sık vurgulamıştır. Kendini ifade ederken kullandığı cümleler çok uzun fakat anlamlı ve çelişik değil. Bu durum akranlarının biraz sıkılmasına neden olsa da konuşurken beden dilini kullanma şekli sayesinde düşünsel koptmaları en aza indirdiği gözlenmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmanın amacı, Bilim ve Sanat Merkezinde eğitime devam etmekte olan altı özel yetenekli Bireysel Yetenekleri Fark Etme (BYF) programı öğrencisine uygulanan “Felsefeye Yolculuk” etkinliğinin etkililiğini ortaya koymaktır. Felsefeye Yolculuk etkinliğinin amacı, felsefenin temelinde yer alan ve insanın doğuştan sahip olduğu merak ve soru sorma özelliklerinin hatırlatılması, İslam ve Batı filozofları arasındaki ilişkinin felsefenin temelinde olan “şüphe” kavramı kullanılarak ele alınması, felsefi düşüncenin günümüzle ilişkilendirilmesini desteklemektir. Program beş oturumda seksen dakikalık etkinliklerde gerçekleştirilmiştir. “Felsefeye Yolculuk” programı sayesinde BYF programındaki altı öğrenci de “Felsefeyi yaşamın bir parçası olarak” gördüklerini belirtmiştir. Doğuştan getirdikleri merak ve soru sorma özelliklerini yönlendirme de problem yaşadıklarına dikkat çekilmiştir. Fakat “Felsefeye Yolculuk” programı sayesinde ilgili özelliklerini yönlendirmeyi ve kendilerine benzeyen akranlarıyla etkinlik yaparken merak etme ve soru sorma özelliklerinden dolayı zorbalığa maruz kalmadıkları tespit edilmiştir. Bu durumun özel yeteneklilerin psiko-sosyal gelişimleri açısından önemli olduğu, özel yetenekli çocukların üst düzey bilişsel gelişimlerini desteklemek için yapılandırılan felsefi etkinlik programının özel yetenekli çocukları felsefeyle ve kendi özleriyle yeniden tanıştırdığı söylenebilir. Gazali ve Descartes’ın düşünceleri arasında ilişki kurularak İslam düşüncesinin Batı filozoflarının görüşleri üzerindeki etkisiyle ilgili farkındalıklarının artmasına katkı sağlanmıştır. Film analizi yöntemiyle “şüphe” kavramının felsefi analizinin yapılması sayesinde felsefi bilgiyi kullanma becerilerinin gelişimi sağlanmıştır. “Felsefeye Yolculuk” programı sayesinde özel yetenekli çocukların eğitim ortamının geliştirilmesiyle ilgili önemli bir adım atılmıştır.

Özel yetenekli çocuklar doğuştan getirdikleri soru sorma, merak etme vb. gibi özellikleri yüzünden arkadaşları tarafından dışlanma, küçük düşürülme vb. gibi akran zorbalıklarıyla karşılaşmaktadır. Yazın kültür özel yetenekli çocukların psiko-sosyal gelişimlerinde akranları tarafından uygulanan zorbalığın onları olumsuz etkilediğini desteklemektedir. Yewchuk ve Jobagy’ye (1991) göre özel yetenekli çocuklar diğer çocukların yaşamadığı bir takım duygusal zorluklar yaşamaktadırlar. Bunlar genellikle diğer insanların onlara karşı gösterdikleri tutumlardan doğmaktadır. Birçok özel yetenekli çocuğun ebeveyni, çocuklarının özel bir yardım almadığı takdirde, çevreye uyumsuz bireyler olabileceğini ileri sürmüşlerdir (Köksal, 2007). Görülmektedir ki doğuştan getirdikleri merak etme ve soru sorma özellikleri eğer doğru yönlendirilmezse akranları içinde istenmeyen durumlarla karşılaşmalarına neden olabilmektedir. Eğer BİLSEM’ler de merak duygularını ve soru sorma isteklerini yönlendirmeyi öğretecek ve özleriyle tanışmalarına destek olacak etkinlik programları yapılandırılırsa özel yeteneklilerin akran zorbalığına uğramalarının önüne geçilebilir. Bunun içinde felsefe etkinliklerini önemi yadsınamaz.

Çağdaş ve demokratik bir yaşam biçimini benimsemiş toplumların tümünde bireylere sunulan eğitim olanakları, onlar için bir hak olmakla birlikte, bireyin sahip olduğu bilişsel, duyuşsal ve psikomotor donanımına uygun biçimde eğitim alma özgürlüğü de bireye duyulan saygının bir gereğidir. Bireye sunulan eğitim hizmetinin temel çıkış noktası bireysel farklılıklardır (Kontaş, 2009). Bu yüzden özel yetenekli çocuklara eğitim veren Bilim ve Sanat Merkezleri Türkiye’de önemli bir

görevi üstlenmiştir. Çelik (2014), “BİLSEM Öğrencilerinin Bu Kurumlara İlişkin Görüşleri” adlı çalışmada, araştırmaya katılan özel yetenekli öğrencilerin 12’sinin BİLSEM’in zeka ve yetenek gelişimine destek olduğunu, 8’inin sosyalleşme sağladığını ve arkadaş ilişkilerini güçlendirdiğini, 6’sının iletişim kurma becerilerini geliştirdiğini, 6’sının eğlenerek öğrenme ortamı sağladığını belirtmiştir. Bu çalışma da da benzer bulgulara ulaşıldığı görülmüştür. BİLSEM’de yapılan etkinliklerde özel yetenekli çocukların kendi özelliklerinin farkına vardığı, daha olumlu bir eğitim ortamına kavuştuğu söylenebilir. Bunun yanı sıra etkinlik sayesinde öğrencilerin, İslam düşüncesi ve Batı felsefesi arasındaki ilişkinin farkına vardıkları görülmüş, konuya ilişkin merak duyguları desteklenmeye çalışılmıştır.

Bilişsel olarak özel olan çocuklar bir takım sosyal ve duygusal problemler yaşayabilmektedirler. Bunun en önemli sebeplerinden birisi özel yetenekli çocukların akranlarıyla eş zamanlı olmayan zihinsel gelişim özellikleri sergilemeleridir. Bu eş zamanlı olmayan gelişimin, çocuğun bilişsel, duygusal ve fiziksel gelişimleri eşit olmadığı zaman ortaya çıktığı bilinmektedir. Fiedler (1993) anlamlı sayıdaki özel yetenekli çocuğun eş zamanlı olmayan gelişimi nedeniyle birçok psiko-sosyal problem yaşadıklarını ve tipik bir okul ortamında psiko-sosyal zorluklar yaşama anlamında ciddi risk altında olduklarını söylemektedir (Köksal, 2007). Özel yeteneklilerin programlarını hazırlamada entelektüel düzey ve özelliklerinin yanı sıra sosyal ve duygusal özelliklerine göre de planlama ve programlama yapılması gerekmektedir (Özbay, 2011). Bu yüzden özel yetenekli çocukların eğitiminde farklı yaklaşımlar son derece önemlidir. Çalışmamızda özel yetenekli çocuklar kendilerine benzeyen akranlarıyla birlikte felsefi temelli analiz/atölye/interaktif çalışmalara katılmıştır. Özel yeteneklilerin programlarını hazırlamada entelektüel düzey ve özelliklerinin yanı sıra sosyal ve duygusal özelliklerine göre de planlama ve programlama yapılması gerekmektedir. Felsefi temelli bu çalışmanın özel yetenekli öğrencilerin, hafızalarındaki bilgiyi problem çözmede kullanabilme, analogik olarak usa vurabilme, karmaşık bir süreci veya durumu daha bildik bilgilerle birleştirebilme, bilgiyi yeni durum veya uygulamalarla genişletme veya verilerden bilinmeyene ulaşma becerilerinin gelişimine katkı sağladığı, özel yetenekli öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini ve psiko-sosyal gelişimlerini olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Özel yetenekli çocukların kendilerine benzeyen akranlarıyla önemli bir sorun yaşamadan grup çalışması yapabildiği, bilgilerini ve düşüncelerini paylaştığı, yardımsever ve hoşgörülü hareket edebildiği, en önemlisi düşüncelerini “bana gülerler mi?”; “Beni anlarlar mı?” endişesi olmadan paylaşabilmişlerdir. Özel yetenekli çocuklar felsefi temelli etkinlikler sayesinde kendilerine benzeyen akranlarıyla bir problem yaşamadan etkinlik yapabilmektedir. Özel yetenekli çocuklar, karmaşık olduğu kadar değişik düşünme yeteneğine de sahiptirler. Olaylara farklı açılardan bakmaktan ve bu farklı görüşlerin ve düşüncelerin onları nereye götüreceğini takip etmekten keyif alırlar. Zaten süregelen bir şeyleri tekrarlıyor olmak yerine yeni bir fikir üretiyor olmayı tercih ederler. Bu özellikleri desteklemeyen eğitim ortamı çocukların kendilerini gerçekleştirmelerini desteklemediği gibi olumsuz sonuçlara da sebep olabilmektedir (Köksal, 2007). Bu yüzden onlara kendilerine benzeyen akranlarla etkinlikler yaptırmak ve böyle ortamlarda sunulan farklı öğretim yöntemleri bilişsel ve psiko-sosyal gelişimleri için önemlidir.

Özel yetenekli öğrencilerin iki önemli eğitsel ihtiyacı vardır. Bunlardan birincisi motive edici etkinlikler, ikincisi ise doğuştan getirdikleri özel yeteneklerinin ortaya çıkarılmasıdır (Levent, 2011). Çalışmada özel yetenekli çocukların motive olması için bir etkinlik geliştirilmiştir. Beş haftalık etkinlik sayesinde özel yetenekli çocukların felsefe ve yaşam arasında ilişki kurmalarına yardımcı olunmuştur. Özel yetenekli öğrencilerin doğuştan getirdikleri sözel muhakeme, analogi yapabilme, soyut düşünebilme becerilerinin gelişimi için önemlidir. Bu nedenle sadece teorik olarak “bilme” yerine bilgiyi kullanma becerilerinin geliştirmelerine yönelik çalışmalara ağırlık verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Altunışık, R., Coşkun, R., Yıldırım E. ve Bayraktaroğlu, S. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (6.Baskı). Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Bilgili A. E., (2000). Üstün yetenekli çocukların eğitimi sorunu. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. Sayı 12. Sayfa 59-74.
- Creswell, J. W. (2002). *Educational research planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. International Pearson Merrill Prentice Hall.
- Davasligil, Ü. (2004). “Üstün çocuklar”, I. Türkiye üstün yetenekli çocuklar kongresi seçilmiş makaleler kitabı, İstanbul.
- Dönmez, N. (2004). *Bilim sanat merkezleri'nin kuruluşu ve işleyişinde yapılması gereken düzenlemeler*, 1. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi, Üstün Yetenekli Çocuklar Bildiriler Kitabı, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Enç, M. (2005). *Üstün beyin gücü* (2. Baskı) Ankara: Gündüz Yayıncılık.
- Özbay, Y. ve Palancı M. (2011). Üstün yetenekli çocuk ve ergenlerin psiko-sosyal özellikleri. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı, 22: 89-108.
- Levent, F. (2011). *Üstün yeteneklilerin eğitime yönelik görüş ve politikaların incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çelik Şahin, Ç. (2014). Bilim ve sanat merkezi öğrencilerinin bu kurumlara ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11-1(21): 101-117.
- Ercan, F. (2013). *Fen alanında üstün yetenekli öğrencilerin tanınmasına yönelik bir model geliştirme önerisi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bölümleri Enstitüsü, Bolu.
- Erdem B., (2013), *Bilim ve sanat merkezine devam eden üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukların sosyalleşme koşulları (Batı Akdeniz Bölgesi Örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı. Isparta. 40-45
- Karakaya, Z. (2006). Çocuk felsefesi ve çocuk eğitimi. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 6(1):23-35
- Kontaş H. (2009). *Bilsem öğretmenlerinin program geliştirme ihtiyaçlarına ilişkin geliştirilen programın etkililiği*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Köksal, A. (2007). *Üstün zekâlı çocuklarda duygusal zekâyı geliştirmeye dönük program geliştirme çalışması*. Yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kefeli, İ. ve Kara, U. (2008). Çocukta felsefi ve eleştirel düşüncenin gelişimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 41(1): 339-357
- Kefeli, İ. (2011). Felsefe öğretiminde yeni bir model arayışı: Ayşe Teyzenin çantası. *Özne Dergisi*.
- Levent, F. (2011). *Üstün yeteneklilerin eğitime yönelik görüş ve politikaların incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- MEB. (2007). “Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi”, *Tebliğler Dergisi*, 2593.

- MEB. (2013). Üstün yetenekli bireyler strateji ve uygulama planı 2013-2017. Erişim adresi:www.x2<QA.
- MEB. (2015). Milli Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi.
- Oğurlu, Ü. (2010). Üstün zekâlı ve yeteneklilerde sosyal uyum ve arkadaşlık ilişkileri: literatür taraması, *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(39): 90-99.
- Özbay, Y. ve Palancı, M. (2011). Üstün yetenekli çocuk ve ergenlerin psikososyal özellikleri, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(4):89-108.
- Şahin, Ç.Ç. (2014). Bilim ve sanat merkezi öğrencilerinin bu kurumlara ilişkin görüşlerinin incelenmesi, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11-1(21): 101-117.
- Uyanık, S. (2007). *Mükemmeliyetçilik, yalnızlık ve kendine saygı düzeyinin sınav kaygısı üzerindeki etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Vansieleghem, N. (2005). Philosophy for children as the wind of thinking. *Journal of Philosophy of Education*, 39 (1): 19-33.
- Yıldırım, A ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yewchuk, C. & Jobagy, S. (1991). The neglected minority: The emotional needs of gifted children. *Education Canada*, 31(4): 8-13 Erişim: <https://eric.ed.gov/?id=EJ438279>